

מנהגי חג שבועות בקהילה

מאת הרב דוד אברהם ספקטור

- (1) השנה תשס"ט יש להכין ביום חמישי עירוב תבשילין (שו"ע תקכז א-ג ומ"ב ועוד), מפני שחג שבועות חל ביום שישי ואסור בלי עירוב תבשילין לבשל ביום טוב (ביום שישי) עבור שבת. וכן יש אוסרים להדליק נרות שבת ביום שישי בלי עירוב תבשילין (שו"ע תקכז, יט). סדר עירוב תבשילין מודפס בסידור רינת ישראל עמוד 187.
- (2) בדיעבד, אם לא עשה עירוב תבשילין, אפשר לסמוך על עירוב תבשילין שעשה הרב (שו"ע תקכז, ז).
- (3) אין מנין מוקדם בליל שבועות, מפני ש-49 ימי העומר צריכים להיות תמימות – מלאות עד צאת הכוכבים של חג שבועות (תצד, מ"ב א).
- (4) יש מנין מוקדם בליל שבת שחל במוצאי חג שבועות ומותר להוסיף מקדושת יום טוב לקדושת השבת. (ביאור הלכה ס' רנו ד"ה והוא, ביאור הלכה ס' תקכז, ד"ה וע"י עירוב).
- (5) מנהג רוב הלומדים גם בקהילותנו ללמוד תורה כל הלילה (תצד מ"ב ס"ק א) ויש בבית-הכנסת מגוון שיעורי תורה בעברית ובאנגלית, למבוגרים ולנוער ולילדים.
- (6) אם הלימוד בלילה על-פי הנסיון מבטל אותו מתפילה בציבור בבוקרבגלל עייפות יתר, ילמד לפי כוחו וישן לפי צורך בריאותו ויתפלל בציבור כהלכה. "שלא יצא שכרו בהפסדו, שלא יתפלל בבוקר בנמנום בלא כוונה". (לוח ארץ ישראל לרב טוקצינסקי זצ"ל)
- (7) מי שלא ישן כל הלילה, יטול ידיו שלוש פעמים לסירוגין בבוקר בלי ברכת נטילת ידיים (שו"ע ד, יג) אלא אם הלך לשירותים, ואז יברך אחר-כך ברכת נטילת ידיים ואשר יצר (מ"ב תצד, ס"ק א).
- (8) וכן לא יברך בבוקר ברכות התורה (שו"ע מז, יב ומ"ב ס"ק כח), ברכת אלוקי נשמה וברכת המעביר (מ"ב מו, ס"ק כד) אלא אם ישן ביום או במקצת הלילה.
- (9) נהוג בבית הכנסת שאחד שישן בלילה יאמר בקול רם את ברכת על נטילת ידיים, ואשר יצר, ברכות התורה (מ"ב מז ס"ק כח) וברכת אלוקי נשמה וברכות השחר וברכת הנותן ליעף כח (מ"ב מו, ס"ק כב) וברכת המעביר, כדי לזכות את כל אלו שלא ישנו כל הלילה ולמדו תורה.
- (10) בית-הכנסת (וכן הבית) מקושט עם עשבים ופרחים, אבל לא עם אילנות. (רמ"א תצד, ג ומ"ב)
- (11) לפני קריאת התורה, לפני ברכת התורה של הכהן העולה ראשון (תצד, מ"ב סק ב), אומרים הפיוט 'אקדמות' פסוק פסוק.
- (12) על הקורא קורא את עשרת הדברות בטעם עליון (תצד מ"ב ס"ק ב וביאור הלכה) והקהל עומד כמו בשעת קבלת התורה במעמד הר-סיני.
- (13) "בבוקר קודם הסעודה נוהגים לאכול מאכלי חלב ובתוך הסעודה טובלין בדבש" (לוח ארץ ישראל לרב טוקצינסקי זצ"ל). ונראה הטעם (מ"ב תצ"ד, ס"ק יב) שמפני שאחרי קבלת התורה ועשרת הדברות בבוקר לא היה להם בשר כשר כהלכה (שחיטה, מליחה וכו') ולכן אכלו מאכלי חלב אז וכן אנחנו. מכל מקום אם אוכלים מאכלי חלב באותה סעודה עם מאכלי בשר, אז יאכלו על מפה חלבית קודם מאכלים חלביים ואחר-כך יחליפו את המפה והכלים וישתפו את המפה והידים היטב ואחר-כך אוכלים מאכלי בשר ואין להשתמש בחלות ובמלחיה שהיו בסעודה החלבית מקודם ויברך בסוף הסעודה הפשרית ברכת המזון על הכל (רמ"א או"ח תצ"ד, סעי' ג ומ"ב שם).

ו. לימוד תורה בכל ליל שבועות

11) משנה ברורה סימן תצד, ס"ק א

איתא בזוהר שחסידיהם הראשונים היו נעורים כל הלילה ועוסקים בתורה וכבר **נהגו רוב הלומדים לעשות כן ואיתא בשו"ע האר"י ז"ל** דע שכל מי שבלילה לא ישן כלל ועיקר והיה עוסק בתורה מובטח לו שישלים שנתו **ולא יארע לו שום נזק**. והטעם כתב מ"א ע"פ פשוטו שישראל היו ישנים כל הלילה והוצרך הקב"ה להעיר אותם לקבל התורה [כדאיתא במדרש] לכך אנו צריכין לתקן זה.

לוח ארץ ישראל לרב טוקצינסקי זצ"ל: "וגדול שכר לימוד אותו הלילה בפרט בבית-הכנסת בעשרה אף **בתנאי שלא יצא שכרו בהפסדו, שלא יתפלל בבוקר בנמנום בלא כוונה**".

ז. נטילת ידיים - אם לא ישן כל ליל שבועות

12) שולחן ערוך אורח חיים סימן ד סעיף יג

אם היה נעור כל הלילה, יש להסתפק אם צריך ליטול ידיו שחרית, להתפלל ולהעביר רוח רעה מידיו. (רמ"א) הגה: **ויטלם בלא ברכה** ..

13) משנה ברורה סימן תצד, ס"ק א

צריכין לזוהר אותם הנעורים כל הלילה **שלא לברך על נטילת ידיים בבוקר**, רק אחר שעשה צרכיו קודם התפלה ואז מברך על נט"י ואשר יצר

ח. ברכת התורה - אם לא ישן כל ליל שבועות

14) שולחן ערוך אורח חיים סימן מז סעיף יב

אף אם למד בלילה, הלילה הולך אחר היום שעבר ואינו צריך לחזור ולברך כל זמן שלא ישן.

15) משנה ברורה סימן מז ס"ק כח

אם ישן שינת קבע על מטתו אפילו בתחלת הלילה חשיב הפסק (וצריך לברך ברכת התורה). ואם היה ניעור כל הלילה וי"א דאין צריך לברך בבוקר וי"א דצריך לברך כי קבעו חכמים ברכה זו בכל יום דומיא דשאר ברכות השחר וספק ברכות להקל (ולא יברך כמו השו"ע) אך אם אפשר לו יראה לשמוע ברכות התורה מאחר ויאמר לו שיכוין להוציאו בהברכות והוא יכוין לצאת ויענה אמן ויאמר אח"כ איזה פסוקים כדי שיהא נחשב לו במקום לימוד ואם היה ישן ביום שינת קבע על מטתו ובלילה שלאחריו היה ניעור כל הלילה פסק הגאון רע"א דבזה לכו"ע צריך לברך בבוקר ברכות התורה.

ט. ברכת אלוקי נשמה וברכת המעביר שינה - אם לא ישן כל ליל שבועות

16) משנה ברורה סימן מו ס"ק כד

בספר אליהו רבא כתב דברכת אלהי נשמה וברכת המעביר שינה אין לברך אם היה ניעור כל הלילה ובפמ"ג ובשערי תשובה השאירו דבריו בצ"ע ומסיק בשע"ת דיראה לשמוע אלו השתי הברכות מאחר ויכוין לצאת. ואם ישן בלילה ששים נישמין, לכו"ע יש לו לברך אותם.

י. ברכת הנותן ליעף כח ושאר ברכות השחר - אם לא ישן כל ליל שבועות

17) שולחן ערוך אורח חיים סימן מו סעיף ח

כל הברכות האלו (ברכות השחר) אם לא נתחייב באחת מהן, כגון שלא שמע קול תרנגול או שלא הלך או לא לבש או לא חגר, אומר אותה ברכה בלא הזכרת השם. (רמ"א) הגה: יד וי"א דאפילו לא נתחייב בהן, מברך אותן, דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם. וכן המנהג, ואין לשנות.

18) בן איש חי פ' וישב, סע' ה (וכן כף החיים ס' מו, ס"ק מט, נוספר הלכה לרב מרדכי אליהו עמ' לב) לפי דברי האר"י ז"ל בשער הכוונות דכל הברכות אלו על מנהגו של עולם נתקנו ואע"פ שלא נתחייב בהם האדם צריך לברך, ואם הוא הדין בסומא דצריך לברך (ברכת פוקח עורים) וכנגד סברת רבינו האר"י ז"ל אין לומר ספק ברכות להקל.

19) שולחן ערוך אורח חיים סימן מו סעיף ו

יש נוהגין לברך: הנותן ליעף כח, ואין דבריהם נראין. הגה: אך המנהג פשוט בבני האשכנזים לאומרה.

20) טור אורח חיים סימן מו

עוד ברכה אחת יש בסדורי אשכנז: בא"י אמ"ה הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב ביד הקב"ה עייפה מעבודה קשה כל היום ומחזירה לו בבוקר שקטה ושלמה וע"פ המדרש חדשים לבקרים רבה אמונתך בשר ודם מפקיד פקדון ביד חברו ומחזירו לו בלוי ומקולקל אבל אדם מפקיד בכל ערב נשמתו ביד הקב"ה והיא עייפה ומחזירה לו חדשה ורגיעה.

21) בית יוסף אורח חיים סימן מו

עוד ברכה אחת יש בסידורי אשכנז הנותן ליעף כח ונתקנה על שאדם מפקיד נשמתו בערב וכו'. אע"פ שיש סמך יפה לברך ברכה זו מאחר שלא נזכרה בתלמוד איני יודע איך היה רשות לשום אדם לתקנה ומצאתי שכתב האגור (הלי' ברכות סי' פז) שראה מקטרגים עליה מטעם זה והרמב"ם וסמ"ק והרוקח לא הזכירו והכי נקטינן.

22) כף החיים או"ח ס' מו, ס"ק מז

"יש נוהגין לברך: הנותן ליעף כח, ואין דבריהם נראין. הגה: אך המנהג פשוט בבני האשכנזים לאומרה." וכך כותב האר"י ז"ל בשער הכוונות דף ב' וז"ל: דנכון לאומרה והיא אחת מן י"ח ברכות האלו שתיקנו קודם התפילה. ואעפ"י שיש מגמגמין בדבר זה עכ"ז ראוי הוא לאומרו עכ"פ. ...וכ"כ הברכי יוסף אות ל"א וז"ל: עתה נתפשט המנהג בגלילותינו לברך זאת הברכה עפ"י כתבי רבינו האר"י ז"ל כי אף דקבלנו הוראות מרן ז"ל קים לן דאלמלא מרן אף הוא ראה דעת קדוש האר"י זצ"ל גם הוא יודה לברכה. ומה גם שכתב כנסת הגדולה דאיכא מאן דשמע דהדר ביה מרן ז"ל בסוף ימיו. וכן ראוי לנהוג.

יפה ללב אות כ"א כתב דעכשיו נתפשט המנהג גם בבני הספרדים בכל המקומות אפילו בחו"ל לאומרה בשם ומלכות ככל הברכות ע"פ כתבי רבינו האר"י זצ"ל.

23) משנה ברורה סימן מו ס"ק כב

לאומרה (ברכת הנותן ליעף כח) - ר"ל בהזכרת שם ומלכות ואפילו אם היה ניעור כל הלילה ג"כ יש לברך אותה לפי מה שאנו נוהגין היום כהג"ה שבסעיף ח' (דאין הברכה דוקא על עצמו אלא מברכין שהקב"ה ברא צרכי העולם).

י"א. אמירת אקדמות פסוק, פסוק לפני ברכת התורה של הכהן העולה

24) משנה ברורה או"ח ס' תצד, ס"ק ב:

המנהג לומר אקדמות והסכימו כמה אחרונים לומר זה קודם שמתחיל הכהן לברך על התורה וכן המנהג כהיום בכמה קהילות.

י"ב. קריאת עשרת הדברות

25) משנה ברורה או"ח ס' תצד, ס"ק ב:

קורין הדברות בטעם העליון.

י"ג. פרחים בחג שבועות בבית הכנסת ובבית

26) רמ"א אורח חיים סימן תצד, ג

ונוהגין לשטוח עשבים בשבועות בבית הכנסת והבתים, זכר לשמחת מתן תורה.

27) משנה ברורה או"ח ס' תצ"ד

ס"ק ט: ונוהגין לשטוח עשבים בשבועות היינו בין ששוחטין בעיו"ט או ביו"ט גופא ואפילו אם אותן עשבים אין ראויין למאכל בהמה כיון שחשב עליהן מבעוד יום שרי לטלטלן כמש"כ סימן ש"ח ס"כ ובפרט אם הם עשבים המריחין.

ס"ק י': זכר לשמחת מתן תורה - שהיו שם עשבים סביב הר סיני כדכתיב הצאן והבקר אל ירעו וגו'. כתבו האחרונים במקום שנוהגין לחלק עשבים המריחים בבהכ"נ לא יחלקו מברוך שאמר עד אחר תפלת י"ח כדי שיוכל לברך עליהן דבינתים אסור להפסיק.

נוהגין להעמיד אילנות בבהכ"נ ובבתים זכר שבעצרת נידונו על פירות האילן [מ"א] והגר"א ביטל מנהג זה משום שעכשיו הוא חק העמים להעמיד אילנות בחג שלהם.

י"ד. מאכלי חלב בחג שבועות

28) רמ"א אורח חיים סימן תצד

ונוהגין בכל מקום לאכול מאכלי חלב ביום ראשון של שבועות... אוכלים מאכל חלב ואח"כ מאכל בשר ...

29) משנה ברורה שם ס"ק יב

טעם נכון לזה כי בעת שעמדו על הר סיני וקבלו התורה [כי בעשרת הדברות נתגלה להם עי"ז כל חלקי התורה כמו שכתב רב סעדיה גאון שבעשרת הדברות כלולה כל התורה] וירדו מן ההר לביתם לא מצאו מה לאכול תיכף כ"א מאכלי חלב כי לבשר צריך הכנה רבה לשחוט בסכין בדוק כאשר צוה ה' ולנקר חוטי החלב והדם ולהדחיק ולמלוך ולבשל בכלים חדשים כי הכלים שהיו להם מקודם שבישלו בהם באותו מעלי"ע נאסרו להם ע"כ בחרו להם לפי שעה מאכלי חלב ואנו עושין זכר לזה.

30) משנה ברורה שם ס"ק יג

גם נוהגין בקצת מקומות לאכול דבש וחלב מפני התורה שנמשלה לדבש וחלב כמש"כ דבש וחלב תחת לשונך וגו'.

31) לוח ארץ ישראל לרב טוקצינסקי זצ"ל.

"בבוקר קודם הסעודה נוהגים לאכול מאכלי חלב ובתוך הסעודה טובלין בדבש"

32) משנה ברורה שם ס"ק טז

ויזהר ליקח מפה אחרת כשרוצה לאכול בשר. ואין צריך להפסיק בבהמ"ז אם אינו אוכל גבינה קשה אלא יקנח פיו יפה וידיח.